

Рослини

Підсніжник (Galanthus)

Підсніжник звичайний (білосніжний) (Galanthus nivalis).

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 8-15 см. Цибулина діаметром 1-2 см, з бурою оболонкою. Листки лінійні, плоскі, з кілем, сизі. Стебло під час цвітіння удвічі довше за листок. Рослина має одну білу, звислу квітку з сильним ароматом завдовжки 15- 25 мм і завширшки 8 мм. Внутрішні пелюстки оцвітини мають зелену напівкруглу пляму. Квітконосне стебло рослини циліндричне, під час цвітіння у 2 рази вище листків. Цвіте підсніжник звичайний у березні - квітні протягом 30 днів, квіти запилюються в основному бджолами. Плодоносить - у травні - червні. Розмножується - цибулинами та насінням.

Росте підсніжник звичайний в широколистяних дубових, дубово-грабових, букових, значно рідше в змішаних дубово-соснових, буково-соснових лісах, серед чагарників, на лісових галявинах.

Розповсюджений на відкритих місцях в нижньому, середньому і альпійському поясах гір Середньої та Південної Європи і Передкавказзя. На Україні в значній кількості досить часто зустрічається на Закарпатті, в Карпатах, Прикарпатті, дещо рідше на Волино-Подільській і Придніпровській височинах і дуже рідко на Лівобережжі - всього декілька місцезнаходжень в Чернігівській і

Полтавській областях. Зустрічається підсніжник звичайний і на Черкащині. Межа його суцільного ареалу тут проходить через Звенигородський район, острівний ареал охоплює Канівський, Чигиринський, Кам'янський та Чорнобаївський райони.

Підсніжник звичайний занесений у Червону книгу України до категорії вразливих рослин.

В Гірському та Південному Криму по лісах і чагарниках зростає підсніжник складчастий, який має дещо більші та запашніші квіти.

Підсніжник складчастий (Galanthus plicatus).

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 7-10 см. Він є одним із найкрупніших

представників роду. Цибулина підсніжника складчастого зі світлими оболонками. Його особливість - загнуті вниз краї листків. На початку цвітіння вони з сизим нальотом, пізніше, темно-зелені. Квіти білі, з міцним ароматом, внутрішні листочки оцвітини мають зелену пляму, запилюються бджілками. Починає цвісти підсніжник складчастий в кінці лютого.

Протяжність його цвітіння - 20-25 днів. Плодоносить у червні. Розмножується насінням та дочірніми цибулинами.

Полюбляє затінені місця чагарників та лісів. Розповсюджений в Молдавії, Румунії. На території України зустрічається у Гірському і Південному Криму в букових та дубових лісах. На Черкащині виявлений в урочищі «Холодний Яр» Чигиринського району.

Підсніжник складчастий занесений у Червону книгу України до категорії вразливих рослин.

Підсніжник Ельвеза (*Galanthus Elwesii*). Названий на честь колекціонера Ельвеза.

Багаторічна трав'яниста високоросла рослина заввишки 25-35 см. Цибулина із зовнішньою бурою та двома внутрішніми білими оболонками. Листки у цього виду плоскі, широкі, інколи до 2 см, голубувато-зеленого кольору, вкладені один в один при основі, звужені біля верхівки. Квітки одиничні, великі, ароматні, кулеподібні, звислі, білого кольору, внутрішні листочки оцвітини мають по 2 зелені плями. Цвіте у лютому - березні.

Плодоносить у березні - квітні. Розмножується цибулинами та насінням, яке розносять мурашки.

Росте в світлих лісах, серед кущів, на травянистих схилах. Область розповсюдження підсніжника Ельвеза охоплює Південно-Східну Європу (Болгарія, Румунія, Молдова), острови Егейського моря і Малу Азію. На території України зустрічається дуже рідко в Західному Причорномор'ї, в Одеській та Миколаївській областях - всього 10 місцезнаходжень.

Підсніжник Ельвеза занесено у Червону книгу України до категорії рідкісних рослин.

Шафран (*Crocus*)

Шафран кримський (*Crocus tauricus*). Багаторічна трав'яниста

рослина заввишки 10-25 см. Бульбоцибулини з шкірястими, біля основи кільцевидними, оболонками з в'їчасто-зубчастим краєм. Рослина має від 3 до 4 вузьколінійних листків з білою смужкою, які розвиваються одночасно з квіткою. Квітки білі або фіолетові з темно-фіолетовими смужками зовні. Приймочка довга, суцільна, жовтогаряча. Шафран кримський цвіте у лютому. Плодоносить у червні. Розмножується насінням і

бульбоцибулинами.

Шафран кримський зростає в горах на відкритих кам'янистих (переважно вапнякових) місцях на півдні і південному сході, трав'янистих схилах, яйлах; у степу, на схилах з розрідженою рослинністю. На території України вид поширений в гірському Криму (Ай-Петринська та Демерджі яйли), де утворює повночленні популяції. На Керченському півострові,

околиці Севастополя, Сімферополя та на косі Бирючий Острів - зустрічаються поодинокі рослини.

Шафран кримський занесений до Червоної книги України до категорії рідкісних рослин. Ендемік.

Шафран вузьколистий (*Crocus angustifolius*). Багаторічна

трав'яниста рослина заввишки 10-20 см. Бульбоцибулина з сітчасто-волокнистими оболонками. Рослина має 7-8 лінійних відігнутих листки, завширшки до 1 см, з білою поздовжньою смужкою. Оцвітина з довгою трубкою, жовтогаряча, з трьома бурими смужками. Квіти - яскраво-жовті. Цвіте у лютому - квітні. Плодоносить у червні.

Розмножується насінням і бульбоцибулинами.

Шафран вузьколистий зростає в ялівцевих лісах, заростях чагарників, на кам'янистих та степових відкритих сонячних схилах. Щільність популяцій - до 200 різновікових рослин на 1м²; генеративних особин мало.

Вид поширений на Балканському півострові, у Малій Азії. На Україні шафран вузьколистий поширений на Південних макросхилах Кримських гір та Південних берегах Криму. Місцезнаходження в Одеській області та поблизу м. Умані Черкаської області вже знищені.

Шафран вузьколистий занесений до Червоної книги України до категорії зникаючих рослин.

Шафран банатський (*Crocus banaticus*). Багаторічна трав'яниста

рослина заввишки 8-30 см. Бульбоцибулина з грубосітчасто-волокнистими, нерідко розірваними оболонками. Листки (3-4) вузькі, шоловидні, які з'являються одночасно з квітками, або навіть пізніше. Квітки білі, або блідо-фіалкові з ніжно-бузковими смужками, приймочка суцільна, жовтогаряча. Цвіте у березні - квітні. Плодоносить у травні - червні. Розмножується бульбоцибулинами та насінням.

Шафран банатський зростає на цілих степах, по чагарниках, на узліссях байрачних дібров, у дібровах. Популяції локальні, численні, повночленні; але їхня кількість та чисельність скорочуються. Поширений в степу, Правобережному і Лівобережному Лісостепу. Вид поширений також у Центральній Європі, Середземномор'ї, Передкавказзі, північній

частині Західного Закавказзя.

Шафран банатський занесений до Червоної книги України до категорії рідкісних рослин.

Шафрани завдяки своїй високій декоративності здавна культивуються. В садах розводять численні садові сорти, але вони часто недовговічні. А от дикорослі шафрани, перенесені на грядки, значно стійкіші проти несприятливих умов, ніж культурні форми. Вони можуть роками рости

на одному місці і щовесни, чи щоосені, радувати людей буйним цвітінням. Крокуси мають дуже гарний вигляд у парках під зрідженим пологом дерев, або на галявинах, клумбах, а також на кам'янистих гірках. Розмножують крокуси насінням та бульбоцибулинами-дітками. Бульбоцибулини щорічно оновлюються. Нова бульбоцибулина утворюється на верхівці старої і тут же закладаються цибулини-дітки.

Насіння висівають відразу ж після збирання. Дружні сходи з'являються навесні, і сіянці зацвітають на третій-четвертий рік. Найбільше шафранових плантацій у Турції та Ірані.

Ряст (Corydalis)

Ряст порожнистий (Corydalis cava) = ряст бульбистий (Corydalis bulbosa).

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 15-30 см із конічною, підземною бульбою при основі стебла. Бульба спочатку щільна, пізніше порожниста і набуває форми широкого конуса, з верхівки якого виходять стебла з двома двічі трійчастими листками. Листки сірувато-зелені, складні. Від однієї бульби відходять три і більше квітконіжок з густою багатоквітковою китицею у формі віночка з яскравими блідо-жовтими, рожевими, рідше білими квітами з цілісними приквітниками. Оцвітина подвійна. Чашолистків два, вони дрібні і рано опадають. Віночок роздільнопелюстковий, з чотирма попарно супротивними пелюстками, верхня пелюстка з шпоркою. Тичинок дві, маточка одна, з одним нитчастим стовпчиком і головчастою приймочкою. Зав'язь верхня. Стебло прямостояче. Квітує з березня до травня. Плід - стручкоподібна двостулкова коробочка, плодоніжки втриє коротші за плід. Ефемероїд.

Полюбляє тіністі ліси та чагарникові зарості. Ряст порожнистий найпоширеніший вид на Україні, розповсюджений по своїй території, крім Лівобережного Степу.

Від даного виду рясту залежить існування метелика Чорний Аполлон (*Parnassius mnemosyne*). Він відкладає яйця тільки на листках рясту порожнистого, єдину можливу їжу для майбутньої гусені, яка харчується тільки в сонячні, теплі дні.

Ряст ущільнений (Corydalis solida) або Галлера (Corydalis Holleri). Цей вид названий іменем швейцарського природодослідника Галлера.

Ряст ущільнений - багаторічна трав'яниста рослина заввишки 10-20 см. Має щільну кулясту світло-коричневу бульбу масою до 5 грам без порожнини всередині. Кожна бульба дає життя лише одній м'ясистій, прямостоячій, соковитій стеблині. На вершині стебла розміщується щільна китиця суцвіття з досить масивними, приємно пахнучими рожево-фіолетовими, світло-червоними, а інколи й білими, пізніше синіючими квітками. У рослини всього два листки. На вигляд вони дуже

ніжні, тоненькі, м'які, триждирозсічені, розміщуються вище середини стебла на коротких пагінцях. Цвіте рясст ущільнений в березні-квітні приблизно 30 днів. Плоди дозрівають в червні. Насіння чорне, блискуче, дрібне. Є отруйною рослиною.

Росте рясст ущільнений на свіжих, слабокислих, зазвичай родючих ґрунтах змішаних і листяних лісів, серед кущів та на лісових вирубках. Цей вид відноситься до тих рослин, які все життя залишаються на одному місці. У нього немає ні кореневищ, ні повзучих підземних паростків, які б могли поширюватися в різних напрямках. Мірмекохорія - єдиний спосіб розселення ряссту ущільненого. Від проростання насіння до появи квітучої рослини проходить 4-5 років. Бульба рослини сидить досить мілко в землі, тому дуже легко виривається при збиранні квітів. Саме ці обставини роблять рясст ущільнений вразливим видом. Ось чому дуже важливо залишити в лісі якнайбільше квітучих рослин і менше збирати їх в букети. Та й до того ж зірвані квіти ряссту дуже швидко в'януть. Ефемероїд.

Рясст ущільнений поширений майже по всій Європі, Західному Сибіру, Малій та Середній Азії. На Україні спостерігається по всій її території. В Закарпатті знаходиться центральна частина ареалу виду.